

BESEDNIK.

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

Izhaja 10. vsakega mesca.

Velja celoletno 2 gold. 50 krajc. — polletno 1 gold. 30 krajc.

List 16.

V Celovcu 10. novembra 1873.

Leto V.

Jurij iz szent-Tamása.

1848. léta obraz.

(Po M. Jókai-u; poslovenil Lav. Gorénjec.)

II. Harambaša.

Jurij vzame svojo brezidduho hčer v naročje, odnese jo v bližnji gozd in pri deblu nekovega jagnjeda izkoplje grob. V to jame položi svojo hčer.

Ali njegovo serce nij moglo uterpeti, da bi bil z zemljo zagernil nje krasno obličje! natergal je perja z drevja, potresel z njim ljubo mertvico — in potlej je jamo zasul s černo perstjo.

Neznanska bolečina je presunila mu dušo, ko je s zelenimi rušami okladal mogilo. Pa ta bolest mu nobene hladeče solze nij privabila v oko: résen je bil, le skrivoma je gorel.

Vzame nožič v roko, zato da bi v skorjo drevesu, ki je bil odločil ga, da bode živ spominek hčeri, vrezal ime: Mina.

Rezal je in rezal — močno zamišljen — jako skerbno, a ko je bil dorezal, vrezano je bilo globoko v skorjo ime: Bazilij. Nij več mislil na svojo hčer, temuč na njenega morilca. Ali ker je to trenotje mudil se le s tem, da je to ime vrezal v deblo, to je zaterjevalo več, nego zagotavlja najhudobnejša kletev in najgrozovitejša maščevalna prisega.

Vstane in dalje odide v les. Ali jel se je kesati, ker nij bil ohladil si bolečine z jokom na grobu svoje hčere — pa drevesa so vsa bila podobna drugo drugemu, nikakor nij mogel najti onega, kateremu pred deblom je bil zakopal hčer, a vsled tega iskanja je dalje in dalje zahajal v gozd. Jelo se je bilo temniti, pa še zmérom je kimal naprej, — kam, zakaj? Tega sam nij znal. Šel je dalje: kmalu je prorinil kako goščavo, iz katere je kakov preplašen ptič izletel in kričal, kmalu je proderl kako zapleteno germovje — in kervavele so mu roke in noge. Na pósled plane črez neko v zrak moleče korenino. Padel je in menil, da ne vstane več. Glava mu zleze na zemljo; vošči svojej v zemlji počivajočej hčeri lahko noč, zaspil in jame se mu senjati o mestih v človeški kervi in o gorečih vaseh in gozdech.

Polnoči menda je bilo, ko ga iz spanja izbudi glasno konjsko rezgetanje. Blezu sebe zagleda dva obsedlana konja; nepoterpežljivo sta stala in zemljo kopala z kopiti, z germovja pa je slišal obupne ženske in serčeče krepke moške besede, katere je zdaj pa zdaj motilo nekovega otroka blebetanje.

Moški je bil majhen, suh človek, ognjenih, črnih očí. Dolge berke so mu sezale čez ustna, črni lasje pa so dotikali se pleč. Obraz je imel sterhel, toda serčnost je gledala z njega; tudi njegovo telo je na videz bilo slabotno, ali imel je ude krepkih kit.

Božal je štiri ali petletnega otroka; otrok ga je imenoval očeta in oklepal se je s svojimi rokami njegovega vratu.

Pred njim je stala ženska; bridko je jokala in oči otirala si z zastorom.

„Ali užé znaš moliti, ljubi sinek?“ — povpraša moški in dečka posadi na koleno.

„To je, da!“ — odgovori ženska na mesti njega.

„Vsak večer odmoli svojo molitvico — in sleherno jutro.“

„Ljubi otrok, bodi poštena duša, ne tak, kakoršen je tvoj oča — bodočega leta poskerbi, da bode hodil k nauku, zató da se nauči kaj pametnega.“

„Pač, to bode moralo biti, če prav bi morala žertvovati poslednjo košuljo.“

Poslala naj ga bodeš kam daleč od te krajine. Ko odraste, nikoli naj ne bode zvedel, kedo je bil njegov oče, nikar mu ne povedi, kako mi je ime, nikdar ne sme vedeti, da je njegov oča bil — Rósza Sándor!“

„Ljubi otrok, vprašaj vendar očeta, kedaj naju zopet obiše.“

„Tega, dragi sinek, sam ne znam. Meni ne napokne noben tak dan, o katerem bi lahko rekel: ta dan je moj dan. Danes sem tū-le, jutri bodem deset milj daleč od tū, pojutrišnjem pa bodem morda kdé pod zemljo.“

„O, nikar ne govori tako! Dej, otrok ima užé solze v očéh.“

„Tako je, ljubi sinko, a nikakor drugače ne; tak človek, kakoršen sem jaz, nijma nikakoršnega boga, ki bi ga utegnil moliti, — katerega bi zjutraj in zvečer prosil životnega varstva.“

„A, Sándor, sàj nisi morilec, sàj ti nobenega človeka smert ne razjeda vesti.“

„Nikar ne zagovarjaj mojega divjanja. Jutri, če ne užé danes, izključejo mi krokarnji mrtve oči.“

A ženska je zopet jela jokati; deček je pomagal plakati jej; razbojnik oba poljubi močno ganjen.

„Upokojita se, ljuba moja, idita domov, ni živemu kerstu ne povedita, da sta me videla. Poblagoslôvi vaju“ — pomisli malo — „poblagoslôvi vaju tisti, kateri je mene proklel.“

Ženska in deček odideta. Razbojnik zavsede konja — in ravno stoječ v stremeni je dolgo časa naprej sklonjene glave poslušal, dolgo na uha vlekel blebetanje, poslušal v daljavi pojemloče dečkove besede.

A to trenutje se dotakne ga nekova ledeno merzla roka.

Prestrašen se razbojnik ozré. Videl je pred seboj moškega — ubežnika iz szent-Tamása.

„Nič se nij treba ti bati mene, Rósza! Nikar ne zgrabi za samokres, jaz naj ne bodem tisti, katerega bi me utegol umoriti — pervega svoje žive dni. Nij te zató zvezda celih sedemnajst let varovala vselej, kedar so ti preganjalci bili za herbtom. Kot majhen hudodejec ne smés poginiti.“

„Ali me poznaš?“ —

„Po imeni. Dobro znam, da te lové, da je zastavljena tvoja glava. Tudi znam, da imaš ljubeznjivo soprogo in serčno ljubega, majhnega sinka. Da ju vidiš, zató zdaj pa zdaj prideš lê-sem, kder te utegne izdati vsak otrok.“

„Nobene besede več o tem! Tvoja obleka je razcapana, to vidim, morda bi se rad polupežil. Ná,“ — in podáde mu samokres — „ustreli se, če nijmaš nikakoršnega drugega namena.“

Jurij iz szent-Tamása mu je do céla resno stermel v obraz. Po nekolikih trenutkih opomni: „Tebe hočem osvoboditi razbojniškega glasú!“

„Ali si blazen? — Ali nijsem užé dosti potov poskusil? — Ali nijsem užé poprosil vseh sodnij, da bi zaterle tožbo zoper mene, pa ne bode čuti več nič o nikakoršnem plenenji, nobenemu popotniku se ne bode treba več bati me? — Ali nijsem obljubil, da imenje povernem vsakemu, komur sem ga pobral? — da seziadam cerkvo Bogu na čest, — svetišče svojemu hudodejnemu živenu na pokoro? Le privoščili naj bi mi, — dovolili, da poslé smem živeti med ljudmi, da smem kervavo potnega obraza težakovati, ter služiti si vsakdanji kruh. Ali so uslišali mojo ponudbo? — Nij bilo nikakoršne žertve, katere ne bi bil hotel posvetiti zakonom, svetu, Bogu samemu, ali pa so me kdé hotéli uslišati? — Ali me nijso povsodi odganjali? — Ali bi me ti rad z neukretno obljubo prevaril? — Beži, nesrečnež, doslé še nijsem umoril nobenega človeka, nikar me ne draži!“

„Doslé še nijsi umoril nikogar, moril pa bodeš poslé, s tem zadostiš svoje krivici. Kar je postava, kar cerkva odrekla, — to tvojo žertvo prejme domovina. Očina ima sovražnike, dej, speri z njeno kervjo sramoto s svojega imena.“

„Skušaj me,“ — vzdihne lupež, „o, ko bi smel na borišči umreti — čestito, pošteno!“

„A če te na bojišči namesti smerti čaka slava? — A kadar se verneš, pa če te národ, ki je preganjal te od gozda do gozda, pozdravi z venci in slavaklici! — A če ti nihče več ne poreče: lupež, temuč Rósza, junak, viteški borilec . . .!“

„Nikar, ne mami me! O, koliko bi lahko pomogel! Sam bi lahko zbral trumo krepkih mladeničev, kateri so užé sto in sto potov derzovito gledali smerti v oči, sto in sto potov zmogli jo, — kateri so uterdili se, da znajo terpeti dež in mraz, da po tri dni ne sedejo s konja na konja, — kateri bi, da jih odpeljem v boj, takoj prvi pot priborili si junaško slavo, zdaj pa jih psujejo, da so razbojniki — in goné, kakor zverino.“

„Jaz pojdem in potegnem se zá-te.“

„Kaj sem tebi jaz na mari? — Kedo si in zakaj me hočeš osvoboditi doslénjega gorjé?“ —

„O, jaz dobro znam, zakaj! Mene so rajevci prognali iz hiše, vzeli mi imenje, oskrunili so mi soprogo, pomorili sorodnike, vzeli hišo, a mene je le srečen beg otel njih besnosti, in kaj še? — in oskrunili so mi

hčer — in ljuba edinka mi je ugasnila v naročji . . . tú, v le-tem lesi sem jo pokopal . . . Pa vse to so mi učinili rajevci! Nu, ali ne znam dosti dobro, zakaj bi te osvobodil in ná-nje odpeljal? — A da smés ná-nje zgermeti, kaj ne, nobenega ne bi živega pustil.“

„Nobenega!“

„Veruj mi torej, da ne bodem miroval, dokler ti ne sprosim pomiloščenja, popolnega pomiloščenja, pa le s tem pogojem, da se zavežeš, da napadeš rajevce, a z vsemi svojci, katerim si ti načelnik.“

„Če mi ti nadélaš pot na borišče, sestavim ti jaz na hvaležnost hišo iz sovražnikovih črepov.“

„Nadelam tega, prisezam ti to na vsemogočega Boga, nadélam ti ta pot. Precej odidem v Budim. V štirinajstih dneh bodeš pomilostilni list imel v rokah. Kdê se snideva?“ —

„Ali midva? — Nikder! Nikoli nihče od mene ne zvé ničesar, kar bi lahko komu drugemu izdal. Če resnico govoriš, pridi o določenem časi v Félegyház, tam vsako jutro v kerčmi zunaj mesta najdeš nekega starega samca, ki ima svoje sive lase povezane v dva vozla, obraz pa bogat z neštevilnimi brazdami. Lahko ga spoznaš tudi po tem, ker mu manjka ene roke. Ná, ta-le samokres; ko hitro mu ga pokažeš, precej te odpelje k meni. Ko bi ga hotel skušati, ko bi po sili hotel od njega skrivnost, kdê se mudim, užé zdaj te zaterjujem, da utegnate razčteterteti starega samca, pak ne zveste od njega ničesar. Nikar ne bodi nevoljen, moram varovati se izdaje. Sedemnajst let me užé preganjajo, dosti sem torej imel časa, da sem se naučil, kako se je treba varovati. Todi-le, na desno uberi pot, če hočeš priti na véliko cesto. Moj pot derži na drugo stran.“

Po teh besedah konja pošegeče z ostrogo in odjezdi s torišča, drugi konj pa je obuzdan tekel za njim; vsled te previdnosti se mu je često posrečilo, da je na drugem konji všel, kedar so pervega konja ustrelili pod njim. Med nerazmerno spletenim gozdnim drevjem je dirjal dalje tako, kakor po ravnem poti. Jezdil je tako, kakor lastavice letajo: kmalu je bilo kazno, kakor bi se bil le dotikal tal, kmalu pa, kakor bi bil po bliskovo švigal v zrak — in kmalu je o razmernem begu le podkvam odmev razodeval, po katerej strani jezdi dalje.

* * *

Nij bilo še minolo štirinajst dni, ko je nekega dné Jurij stopil v Félegyhásko kerčmo.

Moškega, ki ga je iskal, našel je v nekej temnej stranskej sobi pri nekolikih steklenicah, praznih prav do suhega, glavo je imel naslonjeno med dlamí.

Jurij mu pokaže samokres, moški pa nij ne žugnil, temuč vstane s svojega prostora, izprazni svojo steklenico, plača kerčmarju in odide pred njim.

Pred neko revno kolibo konci vasí se vstavita. Starec Juriju pokima, naj ostane zunej, sam pa odide v kočó, a kmalu iz nje pripelje dva lepa, osedlana vranca. Ko je bil šinil na konja — ročno tako, kakor bi bil še prav mlad, krepak, kakor bi imel bil še obe roci, migne tudi svojemu tovarišu, naj zavsede konja.

Na poti je starec bil zgovoren; pripovedal je, da sta to Rósza Sandor-ja vranca, njegov konj pa, da je veliko lepši in boljši; da ga noben pandur ne more dohiteti; da ne sme nihče drug zavsesti ga in da je vaje, da po več dnij dirja naprej in naprej, če prav ne dóbi nič kerme in vode; da je temu konju igrača trikrat tija in nazaj Tiso prepluti; če gospod spí, da ga varuje, kakor najvérnejši pes, in če se nevarnost bliža, da ga vzbudi s svojim nepreterganim rezgetanjem.

Do poznega večera sta jezdila — starec zmérom naprej, vse povprek po stepi. Nikder nij bilo nikakoršnega pota, le tam pa tam sta videla sključena drevesa po ravnih, kde daleč zopet kako osamelo kočó, od katere se je slišalo hripavo pasje lajanje, časi sta tudi zagledala kako zapuščeno ogrado, kamor je pastir na noč zganjal svojo čredo, ali močvirja — bogata z ločkom in terštičjem, iz katerega so vstajale in sem ter tija letale cele trume belih čapelj, — za močvirji pa so se raztezale puščobne, popasene ravni, nedozirno dolge in na vseh straneh steptane, ker so po volji dirjale po njih kopitne živali. Na dalekem obzoru se je časi pokazal kake vasí stolp ali temen les, kar je malo prominjalo pustotno enoličnost in z nekako mičnostjo nadarjalo jo.

Napósled se do céla znoči. Krajina je najpoprej bila siva, kasnejše pa črna. Ni tri stopinje daleč pred človekom se nij videlo, vsakedo sicer razen starega konjskega varuha bi se bil moral obupno vstaviti sredi neizmerne ravni.

V neznanskej daljavi se nenadoma posveti nekov rudeč žar; na desnej in na levej strani vsplamené pastirski ognji.

„Tam je Rósza Sándor,“ — opomni Betyár in pokaže ogenj v daljini, „tam ga najdeva“.

Uro kasneje sta užé bila na tistem mestu. Užé od daleč so ju konji pozdravljali sè svojim rezgetanjem, a ko se približata, Jurij spozná tri moške hrepenéče vnenje odločnosti. Nekov nenavaden, neposnemljiv žvižg izmed usten starega Betyár-ja je oznanil, da se znanca bližata.

Eden trihjev moških pri ognji je bil harambaša Rósza Sándor.

„Kaj je novega?“ — povpraša Rósza.

„Milost Vam,“ — vsklikne Jurij, skoči s penastega konja na zemljo in povprašalec podáde veliko, zapečatenó pismo, prečitaj in veseli se!“

Harambaša se oberne v ogenj in razgane pismo, katero se je, ko je čital, vidno treslo v njegovej roci; solza — in še ena solza je kanila mu na popir, kolena so se mu vpognila in njegovo oko se je ozerlo v nebo; z zadušnim jekom je vskliknil: „Hvala ti, moj Gospod in moj Bog! Vendar, vendar po sedemnajstih letih neumornega preganjanja bodem zopet človek med ljudmi!“

Po teh besedah se oberne v svoje tovariše in s krepkim, mogočno germečim glasom vskrikne: „Na konje, vsa truma — prav do poslednjega moža se mora zbrati!“ Vsi zavsedó — vsak svojega konja, in vse sprek se je po pustini razlegal znani žvižg. Nij bilo še minolo deset minut — in sto in osemdeset jezdecév na čilih konjih in v verlem orožji se je zgernilo okrog svojega načelnika.

„Bratje in prijatelji!“ — ogovori jih, „o čemer se nam je senjalo toliko potov, to se je uresničilo: mi nijsmo več lupeži, sodnija nam odpušča pregrehe. Vendar nam je dovolila, da smemo svojega minolega života grehote oprati s pošteno smertjo! Ali je med vami kateri, ki bi ga ne veselilo, ker sme svoje doslénje življenje končati in drugo skesano začeti?“ —

„Nobenega, nobenega nij!“ — zavpijejo vsi kmalu.

„Ali hočete z menoj vred iti na boj?“ —

„Kamor hočeš, tudi smerti v žrelo!“

„Prisezite, da je rés to!“

Prisega je bila kratka in krepka: „Prisezamo, da z veseljem svojo kri prolijemo za domovino!“

Jurij se skloni k Rószí.

„Dostavi: in n obenega sovražnika življenju ne prizanesemo!“

Prisegli so tudi to.

„Zdaj povédi, kaj bi rad od mene,“ — opomni načelnik Juriju. „Govôri očito, edin si ti, kateri je moje žive dni razveselil me z dobroto. Zahtevaj, kar koli, zgodi se ti.“

„Môri, pustoti, kamor po ukazu shermiš!“

„Ali ne zahtevaš ničesar drugega?“ —

„Za kri svojih prijateljev zahtevam kri njihovih morilcev!“

„Povédi mi vsaj svoje ime, zató da ga razodenem svojej soprozi in njenemu sinku, da se te bosta spominjala v molitvi.“

„Ali svoje ime? Popustil sem ga. Zdaj mi je ime: Jurij iz szent-Tamása, zató, kedar ga zaslišim, da se spomnim, kaj sem tam zgubil in da to gnjezdo zgine svetu s pozorišča. S tem imenom me kličite, — kedar ga boste izgovorili, da se vselej razkači čutje v meni in da bode kopernélo po kervi.“

„Ali pojdeš z nami?“ —

„Ne še. Mojega pota še nij konec, žene me še v daleke, ptuje pokrajine. Ko zveršim svoje dolžnosti, snidem se z vami o kervavih dneh na borišči — napojenem s kervjo. Do takrat naj bode smertni angelj s teboj! Nič milosti — nikomur, nikomur!“ —

In možak odide. Nij ga zaderžavala noč — črna, kakor krokar, — ne zaderžaval polunočne ure strah. Nij ubral si potov zmóčen vsled kake slepe besnosti — nij bal se nevarnosti, pa se tudi slepotno nij zaganjal vá-njo, najhladnejše maščevalno čutje je gnalo ga, da je izumil najtajneše čerteže, kam pojde, na katero stran krene. Hotel je na pomoč najeti vsako nevarnost, katera bi utegnola glavo streti njegovemu smertnemu sovražniku.

III. Domotožnost.

Domotožnost je taka bolezen, kakoršna je vsaka druga, često je tudi smertna. Med vojaštvom, vstanovljenim zunaj Ogerske, pokazala se je nenadoma ta posebna bolezen.

Neki skrivnostén, čudovit možki je hodil od kraja do kraja, vsak večer oglasil se v tej ali v tej kerčmi, kder so husarji se kratkočasili; vselej je začel razgovarjati se z njimi — in besede, ki so s posebnim glasom izvirale iz njegovega gerla, selile so se od ust do ust, širile med vso veselo družbo, katera je vsak pot neutegoma se nehala razveseljevati. Ptujec je vojščakom pripovedal, kaj se je poslednji čas godilo v njih domovini, predno pa jih je zapustil, razdelil je med-nje vselej nekaka natisnjena granesa (vêrže) in pozive.

Prostaki so ta pisma nosili svojim stražnim načelnikom, ki so jih znali čitati. Vojščaki so plakali, kleli — in na pamet so se učili pesni in pozive od kraja do konca. Oboje to je bila njih molitev, katero so žebrale vsak dan zjutraj in zvečer.

Mnogo jih je poglelo, nijso jedli — nijso pili, a ko so zdravniki hodili k njim in povpraševali jih, kaj jim je, pokladali so roke na serce in jadovali: domov, domov — o dajte, da odidemo domov.

In mnogo jih je pomerlo, a nihče nij znal, za kako boleznijo ali kaj jih je prav za prav morilo. Vsak vojščak je onemogel in ugasnil vsled tajne duševne žeje po domovini. Neomikani prostak, ki nij znal čitati, umerl je za domotožnostjo tako, kakor vsahne cvetica, če jo kedo oplení rojstnih tal.

Kasneje so poskušali, kako bi zaterli to gorjé, spuščali so take bolnike domov, a drugega jutra je vsak bil čverst in zdrav.

Dobro so znali, da nekedo razširja to bolezen; da

skrivoma hodi okrog in s to duševno bolešijo zavdaja ogerskim vojščakom. Ali niso ga mogli zasačiti.

Vojščaki bi bili vsak svoje življenje žrtvovali rajši, nego ga izdali. Sam pa se je varoval vsakršnega zajetja.

Nikoli nij navduševal čestnikov. Prostaki so bili njegovi ljubljenci. Dobro je znal, nepokvarjeno vojaštvo — da ga ne ovadi.

In njegovo seme je nahajalo čudovito plodovita tla. Čestnikom se je ta otožnost dan za dnevom zdela čudnejša. Vojščaki so odurevali, prepevali so čisto nenavadne, mile pesni, katerih niso slišali nikoli popreje — in te pesni, ki so jih péli, kedar so konje gnali trumoma kopat, niso bile posvečene ljubezni, ne žalujočim devam, temuč pomorjenih junakov kervi, domovini v hudej nevarnosti, to so bile pesni — bolestne in tožeče, in neizmerno otožni so bili njih napevi, podobni mrtvaškemu petju. A kedar se je konci stiha razlegnil pripevek: „Živel Oger!“ — kedar so razlegali se dalje glasovi, ki so kmalu germeli, kakor divji vodopadi, kmalu ječeče umirali, kakor kakega gasnočega bolestnika poslednje besede, — odmevalo je s čudovito močjo v vsakem ogerskem serci, in solze so lesketale v oku popreje, nego bi bil kedo veroval.

* * *

V nekem gališkem mestu je ta čas mudil se oddelek husarjev, berhkih, zalih mladenčev, ki so marsikakej Poljskeji devi otrovali serce.

Tudi najkrasnejša ženska vse pokrajine je svojega izvoljenca imela v verstah ogerskih husarjev. To je bil stotnik (rittmeister) tej „diviziji“.

Grofinja Ana K...y, krasna Poljska vdovica, zaročena je bila užé pol leta s husarskim stotnikom; blizu je bil ženitni dan, samo ena noč je bila še do njega.

Te noči večer je ženin zmudil pri svojej nevesti. Lep prizor sta bila ta dva zaročenca.

Husar je bil visok, tenak možki, obraz je imel zarjavel vsled solncea, in še pomladanski mlad, le čelo je bilo malo plešasto, solnce in mesec v družbi, kakor se izrazuje neka ogerska narodna pesen.

Nevesta je bila krasna, berhka dama, temno černih las in bledega, živega obličja. V njenem modrem oku je lesketal tisti nenavadni blisk, s katerim se v svojih modrih očeh ponaša samo Poljsko ženstvo. O pokojnih trenotkih je njé oko gledalo krotko, skoro mило, gorelo je pohlevno, kakor mesec sveti o jasnej, tihej polunoci. Če pa je bil razgovor o njenej domovini, ali če je sama začela govoriti o njej, trepetala so jej ustna, čelo se je nabiralo jej oblačno, a v očeh je terpoleta jej žerjavica, ki je kurilo jo dno njenega serca.

Kedar pa je pogledala svojega ženina, — kader je svojo roko čutila, da se trese v njegovej dlani, — rudéla so jej lica in oko je plamenelo jej tako, kakor solnce gori o zori.

S kratka bodi povedano: ženin je ta večer pred poroko mudil se pri svojej nevesti. Delal se je vedrega, ali ljubeče nevestino oko mu je na obrazi, na čeli — na njegovih naborih, v oblačnem oku čitala, da mu nekaj zeló teží serce.

Govorila je in pritiskala se k njemu, poljubljala ga je na čelo. Ali zaman je bilo to. Nabori so mu zginili raz čelo, po nekolikih minotah pa so zopet prikazali se ná-njem.

„Kaj te mori? Nekaj te žali. Kaj te mrači poslednji večer pred najino poroko?“ — povpraševala ga je nevesta.

„Nič, meni nij nič, le neka nezgoda me vznemirja,

— neka neprijetna slučajnost. Vojaška sodnija je nekega človeka obsodila na smert, a jaz sem podpisal jo. Jutri ustrelé moža. Zakaj neki prav mojega poročnega dné? Ali ne bi moglo to biti pojutrisnjem?“

„Ali pa je ta možki res hudodejec?“

„Vojaška sodba terdi to. Vshujskal je vojščake, hotel jih je pregovoriti, da bi bili šli domov in stepili se sè Serbi. Temu pa je odločena smertna kazen.“

„A ti pa si podpisal smertno kazen? — Ali nijsi Oger? — ali ne ljubiš svoje domovine?“ —

„Najpopreje sem vojščak, vojščak pa mora čestiti zakone.“

„Nij mogoče to! Ali ti, čegar serce je odperto tako blagostnim čutom, ali ti ne bi imel najvzvišenejšega čutja, — čutja do domovinske ljubezni?“ —

„Jaz ljubim svojo domovino. Le načela vstajnikov sovražim. Pa jaz celó ne poznam teh načel, samo to znam, da prekucije še nikoli niso srečno se končale. Mnogo kervi, malo čestí in večno kesanje!“

„Nikar ne terdi: večno kesanje, temuč reci: večno upanje! Da upanje, da pride čas, ko bode vendar zopet drugače.“

O teh besedah se Poljsko bitje sterga od svojega ženina, sede h klavirju in jame z razpaljeno vnetostjo igrati znano Poljsko pesen: „Nij Poljska še zgubljena.“

In ta trenotek so njé oči gorele vsled razvnetja.

Ženin stopi k njej, derhtečo roko potegne jej s klavir in poljubi jo.

„Uboga Poljska,“ — opomni tudi močno ganjen, „Poljske krasotice zaman jočejo po minolosti, po njenej slavi, po urah minole moči in mogočnosti... Jaz sem pred nekolikim časom bil v Pešti. V nekej ulici so zidali hišo, in med delalci sem videl neko žensko, katera je zidarjem donášala kamenje in omet — in ki je nekov poseben upliv imela ná-me. Dvakrat, trikrat sem šel mimo njé. Uboga ženska bi se bila skoro stopila vsled samega potu o delu, jedva je stala na nogah. Nij bila več mlada in delala je le s težka. Ta ženska je nekada v Varšavi v lasti imela palačo, katera je bila veliko lepša od te hiše, ki se je njenega zidanja vdeleževala z delom svojih rok. Nad vhomod te palače je pred kratkim časom ponašal se knežji gerb; jaz sem mnogo potov kratkočasil se pod njeno streho, marsikatero veselo uro sem preživel tam. Ko je bila o poludnevem zvonjenji sála k svojej borney južini, stopil sem préd-njo in ogovoril jo. Dolgo časa me nij hotela spoznati, napósled pa se je obernila od mene in plakala je. Nje solze se druge delalke posilile z zasmehom. Ponudim jej svoje novce, ali zahvalila se je in le malo je si jih vzela. Ta, ki je pred nedavnim bila še milijonov in milijonov lastnica, — ta me je poprosila, da bi ostale novce poslal njenej hčerki, katero je bila pustila nekej gospodi v nekovem mestu na deželi. Obljubil sem jej, da poiščem njé hčerko. Poslednji pot, ko sem videl to golobičico, takrat je bila zala, majhna, šestletna devičica, po tem pa je minolo osem let, devičica je bila užé precej odrastla. Ker me je kmalu potlej potreba pripeljala v to mesto, stopim tedaj pod to streho, kder je bivala. Sprijeli so me gostoljubo. Ko povprašam, kdé je ta in ta deva, préd-me pride neka mladenka, pa nij bilo tisto zalo bitje, katerega vnenjost mi še bistro živi v spominu, temuč neka priprosta stvar je bila — neprijaznega odurelega obraza in divjih očij. Nij me poznala, da-si je toliko potov popreje me videla. Ogovoril sem jo Poljski, a nij razumela nobene besede. Povprašam jo po materi, pa je debelo pogledala me... Oh, osoda je vsemu svetu Poljski národ odločila na grozen izgled, česa se národ

smé nadejati od sosednega národa; česa sme nadejati se od svojega Boga, če se z večimi národi spoprime na življenje in na smert. Gorjé tudi mojemu národu, če malomarno prezre ta izgled!“

„Oh, ta nij Oger, kateri se upa tako govoriti!“

„Ana, tvoj prvi mož je tistega dné po svoji poroci poginil na borišči, zini še eno besedo, drugi se ohladi pa dan popreje!“

„Ali jaz, da bi to učinila? — S kesom in notranjo grozo ti razodevujem svojo kaznjivo strast: ljubim te bolj, nego svojo domovino, gorkejšo nego svobodo. Še nikoli nobena Poljka ni tega povedala nobenemu možkemu, prvi si ti, kateri je slišal to. Da bi tvojo smert želela! Narobe! Ko bi se ti resnično odločil, ter hotel vdeležiti se boja za domovino, zadržavala bi te rajša, česar še nobena Poljka nij učinila. Samo nečesa te prosim: podari življenje človeku, katerega skerb za domovino, če prav je bila prenapeta, vendar-le je bila krepkejša, nego je bilo njegovega kročenja čutje. Ta večer pred najino ženitbo te na jutriino (brautgeschenk) izprosim, da prizanesesh tega človeka življenju.“

„Verhi tega pa mojo čest!“

„Pokazni ga kako drugače.“

„Le dvoje je mogoče, ta človek je moje vojščake hotel pregovoriti na izdajo, zakon ga je obsodil torej na smert. Jaz moram sodbo zveršiti, ali pa s hujskalcem vred oditi na Oggersko. A preverjen sem, da ne pridem nikedar več nazaj od tam, pa naj bi naših národnih prorokov truma, ki se suče po zlatih zračnih gradovih, vsajala se, kakor bi hotéla. Šodnik pokazni pregreho, če pa to opusti, porazumljen je s kaznjivcem. V enej roci deržim smertni meč, v enej pa vstajni prapor. Reci, ali naj dvignem meč ali prapor!“

(Konec prihodnjič.)

Stari grad ali strahovi.

(Spisal Št. K.)

Dan se je bil nagnil, in solnce je imelo zaiti, ko sem ves zdelan in truden ter oprášen do malega mesteca na Rajnu dospel. V hudi vročini cel božji dan sem jezdaril, tedaj sem bil tako zdelan, da nisem imel nobene volje dalje popotovati; sicer pa tudi ni bilo nobene sile, naprej hiteti, ker sem le zato popotoval, da se kaj po svetu ogledam, marsikaj skusim in izvem: z naglim prehodom iz enega kraja do drugega tega cilja ne bi dosegel. Kakor sem tedaj rekel, odločil sem v omenjenem mestecu postati, in ta odlok je bil tudi mojemu strežetu dokaj všeč, ker mu njegov konj uže nij hotel več naprej, čeravno ga je silno naganjal.

Predno pa sva v mesto stopila, sva še prijazno okolico pazno ogledovala. Prijazno okolico, pravim, ker je na eni strani mirno mimo tekoče reke stalo mesto, na drugi strani pa je z gostim lesovjem obraščeno pogorje obdajalo prijazno raván, kar je celo okolico prav mikalno delalo; posebno zdaj, ko so poslednji žarki zahajajočega solnca k slovesu zadnjikrat poljubovali prelepo pisano ravnino.

Blizo pogorja na dolnji strani so se še tu pa tam belile majhine hišice z vinogradi obdane; večidel ravni pa so bila rodovitna polja in travniki.

Na najvišem mestu pogorja je proti nebu šterlelo izmed gostega lesovja neko poslopje, staremu gradu po-

dobno, čegar očernelo ozidje je pazljivost mimo potujočih na-se obračalo; kar je uže samo na sebi mikalno okolico še bolj lepšalo. — Z eno besedo: Zdelo se je, da se ves ta kraj prijazno nasmehluje, in tujega popotnika vabi, naj se tu odpočije.

Na zadnje sva obrnila v mesto, in kakor hitro sva raz konja stopila, sva v gostilnico se podala. Kako se je gostilnica klicala, ne morem več povedati. — Oddam konja strežetu, stopim v hišo, otresem najpopred prah s sebe, se preoblečem, pa hitim v obednico.

V obednici je bilo še vse prazno, samo pri eni mizi je nekaj oseb sedelo. Da bi tedaj kaj od tega mesta pozvedel, vsedem se ravno k tisti mizi, pri kateri je pet tovaršev sedelo, ki so prav živo med seboj se pogovarjali, ter si pridno usta močili.

Vošim jim dober večer, oni mi prijazno odgovorijo, in ko so od mene zvedeli, da sem tujec, od kod pridem in kam sem namenjen, in več takih reči, smo bili koj dobri prijatelji.

Med govorjenjem mi je na misel prišel tudi stari grad, ki se zastran gostega lesovja le malo iz ravni vidi. Ali ko sem stari grad omenil, so vsi umolknili, kot prestrašeni, drug drugega pogledovali, in sam ne vem, česa se bali.

Na zadnje, ko vprašam: „Ali prebiva kdo v tistem gradu?“ mi odgovori eden njih, bil je ranocelnik tega mesta, kakor sem potlej zvedel: „To se vé da prebiva, da, prebivajo v gradu; tam prebivajo ljudje, prebivajo hudiči, prebivajo strahovi, s kterimi se noben pošten človek rad ne peča.“

„Saj ne bodite tako abotni, gospod ranocelnik,“ mu seže v besedo viši lovec, ki je zraven njega sedel, „da se vam ljudje ne bodo smejali; je-li mogoče, da umen človek take prazne vraže veruje? Moji podložni so tudi uže kaj takega govorili, ali na zadnje sem jim vendar ta smešni strah iz glave zbil; — pa . . .“

„No, no, gospod viši lovec!“ — mu preseče besedo mestni župan; „morebiti vendar ni tako smešna ta reč? — Kaj porečete k temu? — nerad sicer govorim od te stvari, pa, kar sem sam skusil, tega ne morem tajiti; jaz gotovo ne dajem lahko vere babjim pripovedkam, in tudi se ne bojim sam svoje sence!“

Na te besede mestnega župana smo vsi radovedni postali, in kakor da bi ga hotli vprašati, vpremo vsi va-nj oči; kaj neki je to, kar je on sam skusil? —

On pa pokliče natakárja, in si ukaže še en masec vina prinesiti — in kakor da bi hotel nad nami soditi — se namergodí, nas pogleda enega za drugim . . . se enkrat napije, da se oserči, ter prav resnobno začne pripovedovati, kaj se mu je vse zgodilo v starem gradu.

„Kakor vam je znano“ — tako začne pripovedovati — „grof (posestnik rečenega gradu) je komaj eno leto v našem kraji; ker je od svojih mladih nog zmirom na vladarjevem dvoru bival, in kakor pravijo, je našemu milemu vladarju v marsičem dobro pomagal. Zdaj pa, kakor sem rekel, je komaj eno leto od tega, da je dvor zapustil — Bog ga vedi, zakaj? Ljudje marsikaj govorijo, pa vsega človek ne more verovati. On je tukaj.“

Grad, ki ga grof uže več kot dvajset let videl ni, je bil tako opustoten, in njegovo ozidje tako opadlo, da je bilo groza.

Grof je tedaj najpopred skerbél, da se je grad popravil. — Čemur smo se uže takrat čudili, je bilo to, da ni grof nobenega delalca iz tukajšnjih krajev poklicál, temveč je vse priti velel iz drugih mest, tako da ni še nobeden naših mestjanov videl, kaj je v njegovem gradu.

Sicer pa tudi ni nobeden imel posebne želje, si grad bližej ogledati, ker so si ljudje že tistikrat marsikaj o njem pripovedovali.

Eden, postavim, si je noge zlomil na ravni lepi cesti, ko je po noči memo gradu skozi gozd šel, in vendar tisti dan ni ta človek še ne kapljice vina pokusil. — Nekdo drugi se je pritožil, da je njegova krava, ki je navadno šestnajst poličev mleka na dan dajala, na enkrat se tako shujšala, da daje komaj po dva poliča na dan; dokler mu ni soseda nasvetovala, da je eno lepo jasno noč, ko je luna svetila, kravo trikrat okoli gradu peljal, in pri tem poštrevanko ritniško govoril; in koj drugi dan je krava zopet dala šestnajst poličev itd.

Kdo zamore vse povedati, kaj so tistikrat ljudje vse govorili? Ali jaz sem vse to imel za prazne vraže. Kdo bi bil namreč verjel, da v gradu strahovi rogovilijo? — Jaz sem se vsemu le posmehoval.

Na zadnje je bil grad popravljen; vendar grofa še zmirom ni bilo zunej gradu videti. Ako kdo k njemu pride, sprejme ga priserčno in gostoljubno, mu dobro postreže, in bodi si kdor koli, on mu koj reče, da naj le pri njem v gradu ostane, dokler se mu ljubi; — toda zdi se, da do zdaj ni nobeden maral dolgo pri njem ostati, in ko je kdo iz gradu ven prišel, ni se več vernil v grad.

Spervega, kakor pravim, nisem od vsega nič verjel; čakal sem, da bo pač prišel ali vsaj poslal k meni, ki sem prva oseba v tem kraju, in tedaj bi mi bilo mogoče pozvedeti, kako te reči stojijo; na zadnje pa, ko sem videl, da je vse čakanje zastoj, sem zgubil potrpljenje, in kot mestni župan sem mislil, da je moja dolžnost, da se sam osebno prepričam, kako je ta reč, da si me je to težko stalo.

Odločim se tedaj nekega dne, oblečem se praznično in grem obiskat grofa; prav za prav mi ni bilo za obiskanje, temveč hotel sem le svojo dolžnost kot župan spoznati.

Grof me je prav priserčno sprejel, in se je veselil, da sem se tudi jaz na-nj spomnil; koj je ukazal prinesiti zajterk, da-si je bilo uže pol enajst; kosilo pa je bilo tako, kakor da bi bilo ženitovanje. Kar se mi je pa čudno zdelo, je bilo to, da je s svojimi strežeti zmirom v nekem tujem jeziku govoril, kterega nisem mogel nič umeti. Kolikorkrat pa sem hotel govor napeljati na vzrok mojega obiskovanja, vedel ga je vselej lepo odverniti, in mi govoriti od drugih nevažnih reči.

Po kosilu smo se sprehajali v vertu, ki je, to moram reči, podoben zemeljskemu raju; potem smo ogledali njegovo gospodarstvo, hleve, konje, in povsod sem našel vse v najlepšem redu.

Proti večeru, ko je videl, da hočem uže domú oditi, je silil v mé z vso svojo zgovornostjo, ker sem uže enkrat k njemu prišel, naj vendar kaj dni pri njem ostanem.

Res, da nisem bil dokaj zadovoljen, čez noč v gradu ostati, vendar pa sem si mislil: ker sem se uže te kočljive stvari poprijel, hočem jo pošteno do konca speljati, in to tem več, ker nisem mogel od grofa samega nič gotovega zvedeti, in tako, ako je kaj resnice na celi stvari, zamorem se najgotoviše prepričati po noči; pred svojo lastno senco pa, sem si mislil, se kar nič ne bojim, tedaj sem sklenil ostati.

Moja spalnica je bila prav neposredno zraven grofove, in tako sem verjel za gotovo, da, ako se kaj po noči prigodi, mora on najpoprej vse slišati.

Predno sem se spat vlegel, sem s svečo vse skerbno ogledal; nabiti samokres, ki sem ga seboj prinesel, sem

položil na mizo, ki je stala zraven postelje, in nazadnje ugasnem luč.

V moji sobi je bilo tiho in tema, kakor v grobu; oči pa nisem zatisnil, in z zadržano sapo sem poslušal uro na gradskem stolpu, ki je vselej enako zamolklo bila. Na zadnje odbije dvanajst. Še se je dvanajsti udarec ure odmeval v mojem ušesu, kar vstane v moji sobi tako strašno ropotanje in rogoviljenje, da sem mislil, da poleti ves grad v ozračje.

Moj samokres z mizo vred se tako silno zverne, kakor da bi kaki velikanje sredi sobe rogovilili... Gost in skeleč dim je bil v celi sobi... Smerten pot me oblije... Vse modro in zeleno vidim pred svojimi očmi, in nekeke hudičeve podobe, ena gerša od druge, so pred menoj skakale, žvižgale in se mi pačile.

Naenkrat me prime za roko ko led merzla roka — potil sem se tako, da sem bil ves moker... Smerten strah me prešine — strašno zavpijem, zgrabim vse svoje moči vkup in skočim s postelje sredi sobe; — ondi pa, kakor da bi bil z žebli pribit, ostanem, in nič več se nisem mogel ni ganiti, ni vpiti.

Gost dim se je počasi spreminjal v prijazno svitlobo, in tu zagledam, o groza! v belo oblečeno strašno veliko suho podobo, ki je s svojimi velikimi pepelnasto-sivimi očmi me nepremično gledala.

Nekaj trenutkov sva si tiho nasproti stala in se serpo gledala; na zadnje pošast spregovori z globokim zamolklim glasom, in mi pravi: „Človek! tu gre za moj dušni in tvoj posvetni blagor!... Tu v tem gradu je zaklad skrit, kterega škrtelj varuje; ako ga vzdigne pošten človek, tedaj sem rešen — pojdi za menoj!“

Zaklad, ah zaklad! — pravim sam sebi, in s tem se mi verne vsa poprejšna serčnost. Pošast stopa naprej, jaz za njo. Zaškrpalo pa je tako pred menoj, kakor da bi se bil en zid moje sobe na dvoje razkosil; in dolg podzemeljski predor se mi odpre, od kterega še sanjal ne bi bil; da more ondi predor biti.

Po predoru hodiva naprej noter do konca — med potjo je moj vodja večkrat milo zdihnil — slaba luč, ki je nama do tod pot kazala, na enkrat ugasne, jaz ostanem v strašni temi.

Občutljiva merzlota mi je pričala, da stojim pod milim nebom; tipam okoli sebe, skusim eno stopinjo naprej storiti, in z golo nogo se udarim tako ob grobljo, da sem od velike bolečine zavpil; velik pes, ki je na dvorišči bedel, priteče k meni, in me kavsne za nogo tako, da sem zopet na ves glas zavpil.

Na to vpitje so bili vsi grajski prebivalci na nogah. Izmed poslov jih je nekaj z lučmi zraven priteklo, drugi pa z gnojnimi vilami, še celo grof sam je doli prišel, in ko je zagledal mene v sami srajci stati sredi dvorišča, poznal se mu je na obrazu posmeh, ki ga je pa skušal skrivati, ter je resnobno k meni stopil, in se nekako čudil, in me vprašal, kako sem mogel sèm priti.

Na to sem pa tudi jaz se čudil, da on, ki je v sobi zraven mene spal, ni nič slišal, kar se je godilo v moji spalnici. Na moja vprašanja je le ta kratek odgovor dal, da vse to ni bilo nič drugega, kakor učinek moje razgrete domišljivosti in mesečnosti.

Poslom ukaže spat iti; mene pa je z dvema strežetoma, ki sta z njim doli prišla v mojo spalnico nazaj spremil. Dobrih sto korakov smo imeli do moje sobe; in ko sem med potjo pravil od predora, po kterem sem doli prišel, sta se mi strežeta v zobe smejala, ker sta rekla, da v celem gradu nobeden nič ne vé o omenjenem predoru.

Ko sem prišel v sobo, sem našel vse v najlepšem redu: tu je bila miza, na mizi samokres, sveča, z eno besedo, vse je bilo tako, kakor takrat, ko sem se bil v postelj vlegel: od predora pa, po katerem sem bil šel, vkljub vsemu iskanju nisem našel najmanjšega sledú; pač tudi duri so bile od znotraj zaklenjene.

Zdaj je bilo do jutra v sobi popolnoma mirno. Jaz pa nisem čakal jutra, temuč sem koj o zori grad zapustil, in sem bil vesel, da sem prišel ven iz satanovega berloga, in da sem zopet pod milim nebom božjim.

Tako je naš župan svojo pripoved sklenil. Pot mu je v velikih kapljah s čela doli tekla, kakor da bi bil ravnokar vse to vnovič skusil. Obriše si tedaj čelo — kakor poprej, tako tudi zdaj — slehernega nas pričujočih pogleda, kakor da bi hotel nas vprašati: Ali je med vami kdo tako serčan, da bi v ta grad iti hotel?

Na nas poslušalce so županove besede raznoversten vtis storile; vsaki si je pri tem svojo mislil. Viši lovec, ki je poprej vse le za prazne vraže imel, je zdaj sicer tudi se silil na posmeh, toda ni mogel skriti nekega osupnenja, v ktero ga je županov pripovedek pripravil. Ranocelnik pa, ki je bil uže popred govoril o duhovih, ki v gradu strašijo, je nekako ponosno kot zmagovalec glavo nosil. Z eno besedo, vsi ene misli niso bili.

Kar mene zadeva, jaz sem precej sam pri sebi sklenil, da drugi dan koj obiščem grofa v gradu, kakor je bil storil župan; ako družega ne — si mislim — saj bom tako kaj novega skusil.

Drugi dan tedaj se podam, kakor sem bil sklenil, okoli 10—11 ure proti gradu, pa s tem namenom, kakor sem gostilničarju rekel, da tam tudi, ako bo mogoče, pri kosilu ostanem, tedaj da naj skerbí le za mojega strežeta in za oba konja, na-mé pa da naj ne čaka.

Pol ure hodá sem skozi gosto lesovje peš korakal — in pred menoj je stal okoličanom tolikanj strašni grad. — Staro njegovo ozidje se je močno ločilo od prelepega angleškega v novem okusu napravljenega verta, z železnimi mrežami obdanega, tako da je tuji ogledalec mogel se misliti pol v sredovek, pol v sedanost.

Pa ravno to me je uže storilo na pol pozabiti strašno županovo pripoved; koliko pa je bilo še le moje nedočakovano veselje, ko me je na vratih stoječi streže svojem gostoljubnemu gospodarju napovedal, ter me noter vpeljal, in ko sem v njem spoznal svojega najboljšega in najzvestejšega prijatelja, kterega uže dobrih petnajst let nisem videl!

Ko je bilo konec vzajemnim izrazom veselja in navadnim pri takih priložnostih mnogim popraševanjem — med tem je bilo tudi uže kosilo pripravljeno — tedaj mi pade koj na misel pglavitni cilj mojega dohoda v grad, namreč sinočna pripoved.

Ko sem to reč sprožil, se je grof na glas zasmeljal, in mi je potem rekel, da je vsega tega kriv župan sam, ki le po denarji hlepí, in ga vsi imajo za odertnika. On, to je, grof — tako mi pravi — je komaj na priložnost čakal, da bi mogel župana zavoljo te slabe lastnosti kakor si bodi kaznovati; kar mu k njegovemu največemu veselju to priložnost on sam pripravi s tem, da ga je prišel obiskat.

Grof tedaj, da bi svoj namén dosegel, ni pustil župana na večer domu. Enega svojih služabnikov, kteremu je svoj namen razodel, je napravil, da je prevzel nalogo pošasti. Čez noč je tedaj župana postavil v tisto sobo, ki je bila po skrivnih vratih v zvezi s predorom, po katerem se pride v dvorišče. Ta je bil tedaj tisti predor, skozi kterega je naš lakomni župan za pošastjo stopal

— najpred se v grobljo zadel, potem pa ostre zobe grajskega psa skusil, kteri ni maral za šalo.

Tako so vse pravljice in pripovedi o pošastih in duhovih, ki strašijo; — vselej je treba stvar dobro preiskati, in vsakrat se bo našlo, da strahov ni.

Vukašin, serbski kralj.

(Spisal Fr. Jaroslav.)

Od 1335—1356 vladal je Serbijo silni car Štefan Dušan, eden najznatnejših in najmočnejših vladalcev v Evropi. Serbski narod se je radoval, ko je Dušan prevzel vladu nad Serbijo, ker Dušan je bil hraber, da mu ni bilo para. Postave je bil visoke in lica tako lepega, da neki prijatelji velé, da je bil najviši in najlepši med vsemi ljudmi, ki so ondaj živeli. Radost serbskega naroda o Dušanu je bila pravična. Dušan je pobil svoje in serbske neprijatelje, pomnožil je vojsko, razprostranil državi meje, vredil je državo, dal jej je modre zakone, in jo vzdignil do take sile in slave, da so tujci s spoštovanjem spominjali imé silnega serbskega cara. Pod Dušanom je bila Serbija v najboljšem stanju, Dušanovo vladanje moremo imenovati zlati vek serbskega naroda. Ne preje ne pozneje niso imeli Serbi takega vladalca, kakor je bil Dušan. Serbska vlada se je tedaj sprostirala od jadranskega pa skoraj do črnega morja od zapada na iztok, od Save in Donave do gerškega in jonskega morja od severa na jug, in razen serbskih zemlja slušali so Dušanove zapovedi Bolgari in Gerki. Dušan je hotel celo sami Carigrad osvojiti, pa ni se mu dalo, da to učini. A serbska slava sijala je malo časa; Dušan umerje, in ž njegovo smertjo ugasne zvezda serbske slave in serbskega gospostva. —

Silni serbski car je potoval nekikrat v Dobrovniki, in pot ga nanese na malo mestice, katero se je imenovalo Mernjak, in je ležalo v gorenjej Zeti; tu je bil primoran prenočiti. Cara in njegove spremljevalce prenoči in kakor je mogel pogosti neki Marnjava, siromašen posestniček. Caru se je dopadala iskrena priljudnost, s katero je Marnjava njega poslužil; videl je lep red v koči siromašnega posestnička, ki je s carom v razgovoru pokazoval veliko razuma. Marnjavini otroci so bili krasni, odrastli, močni in lepopostavni mladeniči, od katerih bi se moglo s časom nadejati, ako bi srečno dorastli, državi in caru v onem burnem času lepih služeb. Vse, kar je car pri Marnjavi videl, dopadalo se mu je, in zato, povernivši se s potovanja v svoje prestoljno mesto pokliče Marnjavo k sebi ž njegovo rodovino. Siromašni posestniček postane tako dvornik pri caru Dušanu.

Marnjava je imel tri sine: Vukašina, Uglješa in Gojko. Po očetu so se imenovali Marnjavič in Marnjavičevi. Car Dušan je lepo poskerbel za Marnjavine sine; podaril jim je velike dvorske službe: Vukašin mu je bil točaj, Uglješ pa oroženosec. Gojko je bil še mlad, on je še le pod carom Urošem, Dušanovim sinom, počel dobivati neko važnost.

Ko je Dušan mnogo zemlja od svojih sosedov osvojil in svojemu carstvu pridodal, in ko se je pripravljaj, da pojde z vojsko na Carigrad, razdelil je svoje carstvo na oblastnije, in vsako oblastnijo je izročil znamenitim posestnikom, da jo vladajo. Pri tej priliki je dal Dušan Vukašinu in njegovemu bratu Uglješu iztočne predele, ki so se protezali od Balkana do reke Donave.

Marnjavini otroci dospeli so tako do najvišega dostojanstva v državi, stopili so v versto s prvimi starimi in slavnimi serbskimi rodovinami, in postali so silni in znatni tako, da se tega nikoli niso mogli nadejati. Dušan je menil, da hočejo biti njemu iskreno udani lastniki, da hočejo biti stebri njegove sile, da hočejo njemu in njegovemu sinu pomagati z vso svojo močjo v vseh prilikah, ker vse, kar so imeli, imeli so od Dušana. Jeli mogel misliti in nadejati se Dušan, da hočejo oni upropastiti njegov dom, oni, katerim je on dal dostojanstvo, službo, bogastvo, silo, katere je on vzdignil iz praha? Dušan se je prevaril v sinih Marnjave, on je na svojih persih odgojil gade, kateri so smertno opikali njegovo rodovino; on je odgojil volka, pa mu dal, da čuva mirno ovčico; on je poklical k sebi razbojnike, in se je ná-nje zanašal, da mu hočejo čuvati blagó. Dušanov sin Uroš je plačal ta nenavadni pregrešek očetov.

Dušanova smert je užalila ves serbski nasod, vergla je v tugo vso zemljo, vsi so za Dušanom plakali, kakor za očetom in za materjo, ker on je bil steber državne sile, zvezda serbske slave. Sam Vukašin se je v sercu radoval Dušanovej smerti. Njemu je pod Dušanom bilo dobro, bil je v najvišej državnej službi, opravljal je vso oblast serbske države, Dušan ga je objel s svojo milostjo; ali za človeka nesitega bilo je vse to malo. Dušan je bil močan, njegova železna roka je znala v pokornosti deržati vse počenjanje, in zato, ako je takrat Vukašin mislil na kako zločinstvo, ni smel svoje namere pokazati; njegovo protivljenje carske oblasti in namere izdajstva bi bil Dušan brez sumnje s smertjo kaznil. Ko pa neha vladati nad Serbijo silna Dušanova mišica, razpalile so se v Vukašinu želje po še večji oblasti, in odmah začne misliti o upropastu mladega Uroša, sina Dušanovega.

Po smerti Dušanovej dojde serbsko carstvo v roke sinu Dušanovemu, mlademu Urošu, katerega je bil Dušan v svojem življenji kronal za serbskega kralja, in ki je po očetovi smerti posajen bil na carski prestolj. Urošu je bilo tadaj 20 let. Mlademu in neizkušnemu, kakoršen je bil, težko je bilo vladati silno carstvo. V svojem detinstvu se je bil navadil Uroš na Vukašina. Na dvoru svojega očeta je videl, kako je Dušan Vukašina odlikoval, videl je tudi to, da je Dušan Vukašina povzdignil na visoko službo, in da je Vukašin za vse, kar je imel in kar je bil, moral hvaležen biti Dušanu. Uroš je zato mislil, da hoče najbolje učiniti, ako se priljubi Vukašinu. Po vsej pravici je moral pričakovati, da mu hoče Vukašin v težkem poslu vladanja serčno pomagati. Uroš se v vsem zaupa Vukašinu, ki je tadaj bil despot, in ki se je pod Urošem začel imenovati kralja. Upravo nad bolgarsko oblastjo je izročil Vukašin svojemu bratu Gojku; drugi brat Uglješa je vladal Janino, on sam pa je posedel pravo Serbijo, katero je sicer neposredno sam car vladal.

Serbski lastniki niso gledali radi, da se je tako nad ostalimi vzviševal Vukašin. Še za Dušana je bilo lastnikom zoperno, da se Marnjaviči vsporedujejo ostalim lastnikom, ki so se ponašali s sijajnimi pradedi; ali tadaj se ni upal nobeden protigovoriti kaj proti Dušanovim naredbam. Po Dušanovej smerti pa, ko si je začel Uroš priljubljovati Vukašinu, in ko je v vseh poslih njegove nasvete začel poslušati, osmelijo se neki lastniki, in svetujejo Urošu, da se ogiblje Vukašina in njegovih bratov, da jim odvzame oblastnijo, katere vladajo, in da jih dá drugim lastnikom, ki ga ljubijo, Marnjaviče pa dá potisniti v zapor, da mu ne bodo nevarni. Uroš ne posluša svetov svojih in države prijateljev,

nego se še bolj z detinskim zaupanjem priljubi Vukašinu, kazajoč mu, kako ga nekateri lastniki nagovarjajo, da ga od sebe požene. Na Vukašina nič ni uplivalo Ureševo sinovsko zaupanje, on je imel svoj cilj, katerega je hotel doseči, bil je gotov vse zrušiti in vsakega upropastiti, ki bi mu v tem napotje delal. Kedar izvé, da neki lastniki Uroša spodbadajo na njega, izostane s carovega dvora, začne se krepiti v svojej oblasti, nabirati vojsko, postavi si stražo, da ga čuva, in pripravlja se vsakojako na odpor, ako bi ga kdo napal. Serbska država je bila tadaj že razcepljena na mnoge cepove, katere so nezavisno od Uroša vladali nekdanji Dušanovi vojvodi. Lastniki, ki so popred svetovali Urošu, da prežene Vukašina in njegova brata, videči, da jih Uroš ne sluša, ampak da njih sovete odkriva Vukašinu, in da ga vse bolj gerli, odpali so sami od mladega cara, in začeli so se bati sami za-se. Nepokoj je vladal po vsej zemlji, lastnikom se je merzilo do Vukašina, a on je vzel v svoje roke vso državno oblast, in pripravljal se je, da postane pravi gospodar Serbiji. Ni se mogla izogniti vojska med samimi Serbi, in res se kmalu spopadejo ljudje raznih lastnikov z Vukašinovo vojsko. Vukašin je v teh praskah podlegel, ali to mu ni mnogo nahudilo, on se je obderžal in utrdil v oblasti, katero je posilno vzel.

Vukašin premagavši svoje nasprotnike, odvezel je Urošu poslednjo senco oblasti. Uroš je poslej bil car samo po imenu, vso oblast je imel Vukašin v svojih rokah. Sin silnega cara Dušana, naslednik vélikega serbskega carstva, potomec slavne rodovine Nemaníća, ni imel nič svojega, serbske zemlje so med seboj razdelili grabljivi lastniki, carsko oblast je siloma sebi prisvojil hudobni Vukašin; Uroš je živel od njegove milosti, ker mu je Vukašin dal bil neki košček zemlje za užitek. Ureševo stanje je bilo plakanja vredno, prežalostno; njegov oča je zapovedoval milijonom, s silo svojo je rušil carstva, a on, sin, ni imel sredstva, da vsakdanje potrebe umiri.

En pot zapusti Uroš dvor Vukašinov in ide h knezu Lazaru, nadjajoč se, da hoče tamo mirnejše živeti. No, zastonj, za njega ni bilo več dobrega na tem svetu, on ni imel več prijateljev. Lazar ga je na svojem dvoru nerad gledal, in z raznoverstnimi očitki grenil mu je življenje. Uroš je bil primoran poverniti se k Vukašinu. Eni pripovedujejo, da je Uroš ta čas tako jadno živel, da več potov ni imel kaj jesti, nego se je moral boriti z gladom in z žejo. Jeli kedaj mogel pomisliti silni Dušan, da bode njegov ljubljeneč, njegovo dete, mučilo se s tako veliko bedo in nevoljo? Da, zelo je spremenljiva človeška osoda!

Urošu je bilo naposled težko tako življenje; sklene tedaj zapustiti svojo očetnjavo in preseliti se iz zemlje, od katere je bil po imenu gospodar, ali katere mu še onega ni dajala, kar je za življenje najpotrebniše. Hotel je pobegniti od ljudij, ki so bili njegove sluge, ali kateri so se mu vrinoli za gospodarje; on je bil namenjen oditi v mesto Dobrovnik. Serbski vladalci rodovine Nemaníćev učinili so bili temu mestu mnogo dobrega. Car Dušan mu je dal znatne pravice, ktere je mladi Uroš koj prvo leto svojega vladanja poterdil, in se zato nadejal, da ga hočejo Dobrovničanje radi sprejeti v svoje zakrilje, za svojega gosta. Ali to ni šlo Urošu od rok. Vukašin je vzel vso oblast v svoje roke, in dan na dan se je bolj krepil v svojej oblasti. A v sercu mu je kalila misel, da se utegnejo, dokler je Uroš živ, osvetiti mu Serbi, da hočejo sebične koristi žertvovati občenemu dobru, hočejo obvarovati zemljo in narod večne sramote in pro-

pada, da se hočejo spojiti, da iztergajo njemu iz rok vso silo, in jo vernejo Urošu, kateremu po pravici in po zakonu pripada. Vukašin je izvedel, da je Uroš namenjen odtegniti se v Dobrovnik, kjer bi brez vse skerbi živeti mogel. Zato sklene Uroša s pota spraviti in tako pomnožiti svoja gadna dela z novim grehom. Iziđe na lov, in pozove mladega Uroša s seboj. Uroš odide, da se nikdar ne poverne. Na polju Kosovem, ki je priča tolikih serbskih nesreč, pri nekem izviru udari Vukašin iznenadno Uroša na glavo, in ubije ga. Tako se je ta nečlovek in upropastnik serbskega naroda zahvalil Dušanu, ki ga je iz prahu in nizke zibeli povzdignil bil na najvišjo službo, in Urošu, ki ga je bil učinil prvega po sebi. Poslednji serbski vladalec iz rodu Nemanicev je poginil na tako sramotni način v 30. letu svojega življenja dne 2. dec. 1367. l. Telesni ostanki Uroševi se hranujejo v samostanu Jazku na Fruškej gori, kamor vsako leto stotine pobožnih Serbov ide, da se jim pokloné.

Vukašin se ni mogel dolgo veseliti prestolja, ki je bil oškropljen z nedolžno karvjo mladega cara Uroša. Turki, ki so se bili do te dobe naselili v Evropi, začeli so napadati zemlje serbske. Uglješa, Vukašinov brat, bil je prvi, ki se je moral bítí s Turki. Vukašin nabere vojsko bratu na pomoč. Zavoljo needinosti serbskih vodov zadobili so Turki, od Serbov najprej dobro namahani, nad njimi sijajno zmago na vodi Marici 1371. l. Pripoveduje se, da je v tem boju poginilo do 10.000 serbske vojske. V boju sta poginila Vukašinova brata Uglješa in Gojko. Vukašin sam pobegne z malo konjiki, ki so poleg njega bili. Preskočivši reko Marico dospel je do nekega izvira, in misleč, da ni več zá-nj nevarnosti, sede s konja, in zmeče s sebe težko bojno opravo, in leže počivat. Njegov sluga, Nikola Arsojević, videč mu okrog vratu zlate lance, kakoršne so vitezi po ondašnjem običaji na sebi nosili, polakomni se na blago, in v tem, ko je Vukašin počival, odbije mu glavo. To se je zgodilo 1371. l. Vukašin kot sluga ubil je s svojo roko cara Uroša, svojega gospodarja, in tudi on kot gospodar je poginil od roke svojega sluga. Pravični Bog je kaznil zločinca že na tem svetu. Vukašin je imel štiri sine: Marka, Ivaniška, Andrejaša in Dimitrija, pa dve hčeri: Jeleno in Rusno. Marka je po sebi zapustil v narodu lep spomin; o kraljeviču Marku je mnogo krasnih narodnih junaških pesni. Jelena, starejša Vukašinova hči, je rodila vojvoda Momčilo, katerega tudi kot verlega junaka spominjajo narodne pesni.

Podoba.

Nekaj let je že minulo, kar so pravičnega in poštenega moža v Rimu mnogotere nesreče zadele. Vse svoje premoženje je bil zgubil. Star in bolehen samega sebe in svojo staro ženko preživiti ni mogel. Zato je jel zaporedoma prodajati, kar je imel hišnega orodja, da bi si vsaj najpotrebnejši živež kupoval. Imel je tudi majhno podobo, ki jo je bil malal imenitni podebar Rafael. Po nekom svoje žlahte jo je bil podedoval. Prav imenitna in dragocena je bila, pa on podob ni poznal, torej tudi te, ki je sv. družino predpostavila, bolj ni obrajtal, kot druge svoje podobe. Več let je že bila po dimu in prahu tako nečedna, da je bila po njegovih mislih kakor katera druga. — Da bi saj nekaj denarja zanjo dobil, jo ponudi malarju, ki je bolj znal s podoba-

bami kupčevati kot umetno malati. Ta jo ogleda in hitro zapazi, da je umetniško delo in zato tudi visoke vrednosti. Dobičkaželjni mož pa o tem nič ne zine ter si misli, ubogi starček ne vé, kaj ima, prodati jo pa mora, lahko si jaz kaj pridobim. — Nektere groše mu ponudi in še pristavi, le zavolj tega vam več dam, ker se mi vi smilite, podoba še toliko ni vredna. Skrivši se je go-ljuf pa smejal, da je prostega ubožca tako okanil. Seštevaj se že, koliko da bo dobička odnesel, kedar bo de podobno prodal. Zviti mož se je pa prezgodaj veselil. — Nektere dni potem pride stari prijatelj ubožca obiskat. Ko podobe ne zagleda, katero je drugekratí najprej pogledal, kedar je v izbo stopil, praša, kam jo je kaj djal? Ubogi starček pové, da jo je prodal, pa tudi pové, kdo jo je kupil, in koliko da je za-njo dobil. — Pošteni prijatelj se prav razserdi, ko sliši, kako da je bil dobi starček oguljfan. Pové mu tudi za resnico, da jo je roka imenitnega umetnika malala, in zato tudi veliko velja. Mu svetuje, naj gre do mestnega poglavarja, kardinala Enea Silvia Piccolomini, učenega in pravičnega moža, in naj mu vse natanko razloži. Da bi ga pa bolj serčnega storil, se ponudi, da pojde z njim do kardinala. Ta prav pazno posluša, — povpraša, kako velika da je podoba, kaj predstavlja, kje da stanuje kupec in kako da je njemu ime. Potolaži tudi reveža, da bo dobil, za kar je bil ogoljfan. — Po sreči je imel blagi mestni poglavar, med svojimi podobami dve, ktere so bile ravno tako velike, ukaže svojemu služabniku, da eno iz okvirja vzame, pošlje potem po malarja, da naj k njemu pride. Ko ta pred poglavarja pride, ga le-tá popraša, ali bi se ne dobila podoba, kateri bi bil primeren okvir, ki ga mu pokaže. „Imam ravno tako podobo, ktera bo prav,“ odgovori malar, „umotvor imenitnega Rafaela, ktera se zdi ravno za ta okvir narejena.“ — Pokažite mi jo, govori poglavar na dalje. Malar hiti domu, pride kmalo spet nazaj in prinese podobo. Obrisal jo je bil in dima in prahu očedil. Zdaj se je še-le spoznala kot umetniško delo. Zdelo se je, kot da bi Rafaelova roka enake ne bila kdaj naredila. Malar jo prav v svetlobo postavi, poglavar jo dolgo ogleduje in občuduje, praša potem malarja, po čem bi podobo prodal? Le-tá odgovori: „Neki prijatelj bi jo bil včeraj rad za nekega Angleža kupil, ponudil mi je dve sto cekinov; nisem je dal, ker menim da bom 250 za-njo dobil. Ako se pa vam dopade, eminen-cija, bom že zadovoljen, če mi še kaj več daste, kakor je Anglež ponudil.“ — Pravična jeza se poglavarja loti; pa vendar jo pred malarjem skriva in mu prav prijazno reče, „ne bom se z vami prepiral, koliko je podoba vredna, le to ne morem verjeti, da niste vzeli, kar je vam Anglež ponudil.“ Malar prav poterdi, da je resnico govoril, še prijatelja bi tudi pripeljal, kateri mu je toliko ponudil.

„Dve sto cekinov se je tedaj vam ponudilo za to podobo,“ ga še nadalje poglavar popraša? — „Dà,“ odgovori dobičkaželjni, „pa mislim, da bom še več za-njo potegnil.“ — „Prav,“ zaverne častivredni gospod, — služabniku svojemu pa ukaže: „Preč potegni zagrinjalo od zadnje izbe!“ Strežaj uboga in glej pred njimi stoji ubogi starček. Skrivši je poglavar po njega poslal in ga tukaj zakrival. Vsakdo si lahko misli, kako da se je malar prestrašil, ko je starčka zagledal. Bled je bil in spet ga je rudečica oblila, jel se je tresti po celem životu. Neke trenutke ga je poglavar tako pustil, potlej ga resnobno pogleda in ga vpraša, „ali ga ni bilo sram, da je ubogega starčka tako ogoljufal. Ali tvoja vest tebe ni pekla, ko si se tako nevredno obnašal? kaj veš, katero kaznen si s to hudobijo zaslužil? Veliko milost ti

skažem, če te v to obsodim, kar si sam nad seboj izrek. Bog obvaruj, da bi kaj takšnega še drugokrat storil, — velika kazen bi ti bila gotova. Brez odloga boš dve sto cekinov ubogemu možu plačal, saj je podobna toliko vredna, kakor si sam povedal. Če bi pa slišal, da si še koga ogoljufal, boš še hujši kaznovan.

Ves prestrašen in osramoten je malar odšel. Ubogega starčka so solze polile, zahvalil se je dobrotniku in stokrat srečo mu vošil. Poglavar se je pa veselil, da je nedolžnega starčka rešil goljufije. Prav mu je bilo, da je hudobni goljuf sam sebe vjel in gotovo se je goljufije zanaprej varovati vedel.

Gubernij Jenizaj.

(Po Stepanovu popisal Lavoslav Gorénjec.)

Sibirska reka Jenizaj beži blizu 400 milj daleč in različni národi jo tudi različno imenujót. Tatarski Mongoli jej rekajo Kijem ali Uluj-Kijem, Tunguzi: Jehanes, Ostijaci pa: Huk. Svét ob Jenizaji je najraje meglen, često je megla tako gosta, da ne vidiš človeka deset sežnjev pred seboj. Ptujec vsako leto veselo pozdravi poletje po dolgej zimi, da-si je tû pozimje mnogo zanimljivejše od poletja. Dnevi so jasni, bistre snežinke néžno rastlinsko sadovje krijó tako, kakor kaka gorka odeja. Ravni so neizmerno razsežne — in vetrovi svojevoljno sè snegom igrajo po njih: kmalu ga nametó cele zamete, kmalu zopet razprašé vse bele griče. Pač bi sméli ta vihar (ruski: buran) imenovati brata afriškega samuma, kateri pekoči pustinski pesek raznaša po zrati in karavane zasiplje z njim. Razlika je le ta, da ta sneg ne žgé, temuč greje — in če zdaj pa zdaj zasuje nekoliko psov sè sanmi vred, da ne zaduši popotnih noben pot. Jenizajska, sè slamo pokrita mahovita ravan je jako podobna obročastemu vodnemu poveršju. Dežja je v Jenizaji tretji del menj, nego snega; toča in sicer hudo vreme rado razsaja po leti; pod černo oblačnim nebom se časi ponašajo po tri po štiri mavrice, po zimi pa velik krasen prizor daje severni svit (ruski: sjevernoje sijanje).

1814. léta se je v Jenizaji videlo posebno čaralno séverno sijanje. Ob petih po poludne se je nad 64° šir. v gostej temoti na séverji prikazala bela proga, sévernega sijanja glasnica. Malo po malo se je ta proga raztegnila po vsem obzoru; iz srede te proge se prikaže neka blede svitla krogla — ognjenejša in ognjenejša, ki je širila se na obé strani omenjene proge — in jela je temno rudeče plameneti in raztapljati se v kuželke (kegel), napósled pa v lepo razmerne slope. Slopi so goréli lepo rudeče, kakor se smejaó vertnice, na vsakem slopu pa je igrala blede modra lučica. Kasneje so se ti slopi zblížali, vpognili — in zvil se je iz njih lep ognjen venec. Ta prikazen se je ponašala po vsem pozorišči do srede neba.

Sibirija je bogata s prirodnimi zakladi, vredno bi bilo, da bi se jej posvetil kedo, ter natoroznanski preiskaval jo.

Mogile samo, napisi in hieroglifi na kamenenih grobovih ob reci Jenizaji so še spominki in vesti o sibirskih rodovih, ki so nekedaj bivali le-todi. Napisi so ali barvasti ali pa so vsekani v kamen, v kamenje vrezane so tudi razne podobe: živali, pešci, konjiki, oklopniki in neoroženi obrazi. Barve so tam pa tam uže odergnjene, le po dežji se pisanja in znamenja še poznajo in še čitajo.

V guberniji Jenizaji je národ na vseh stopnjah družabnega razvoja. Samojed, Jurak in Tunguz, — vsi trije so lovci. Precej na visoki obertniške stopnji je kočevni Tatar. Ruski načelnik se pečá s poljedelstvom. Jači od vseh teh so kupci, ki z inostranskimi pridelki beretajo, najodličnejši pa so tisti, ki s peresom delajo in orjó: pisar v pisalnici itd. in pesnik, kateri sklada prijetne pravljice. Močno se Samojed sè svojo pasjo priprego vred razlikuje od gubernatorja in njegove bliskotne kočije.

Na velik prid sévernim Sibircem sta jelen in pes. Séverni jelen nameščuje konja, pa daje tudi hrano in obleko; psi pa samo vozijo. Kaj posebnega je to, da Sibirski psi ne lajajo, temuč tulijo, ko slutijo kakega neznanega človeka.

Dvanajst takih psov na saneh vleče po 30 pudov (1200 liber) peze in dva človeka. Najrajši pa le po šest psov kmalu priprezajo, to se vé, da te saní so laže, nego so konjske. Kedar pse priprežó, skerbé, da jim na moč olajšajo vožnjo. Skoro vselej je prvi samo en pes, za tem psom sta dva psa: drug poleg drugega, za tema dvema sta zopet dva, časi so trije. Zdaj pa zdaj prvega psa vprežó med psa v drugej versti, prvi pes je vodnik vsem drugim psom. Ta dobro zna, kaj pomenja klic: na desno, na levo, ali pa: stoj! — pokoren je slehernemu ukazu. Čudovito je to, kako se ta pes na poti o begu pridno in skerbno ozira v svojega gospodarja — in kako je poslušen mu. Če zapazi, da je gospodar padel raz saní — in če ne more vstaviti svojih tovarišev, krene s tira in suče se po snegu okrog toliko časa, dokler ne prikolobari do svojega gospodarja.

V enem dnevu in v enej noči taki psi, če jih dobro pasó, pridejo 180 verst ali nad 20 milj daleč, pa samo enkrat počivajo.

Precej veliko dobička v Jenizaji daje poljstvo, pa bi ga lahko dajalo še več, ko bi tega gubernija zemljak marljivejše obdelaval svét. Vsled rodovite zemlje in ugodnega poletja je ta gubernija resnično žitnica Sibiriji, le premalo žita spečajo kmetje, to jih peče, to jim je kvarno. Tudi vseh drugih pridelkov imajo dosti. Z obleko, z živčjem, z blagom (živino), bivališčem, sè svečavo in kurjavo — z vsem tem jih obilo oskerbljuje domače gospodarstvo, menda nikder drugde zemlja tako pridno ne plačuje kmečkega truda. Tudi revnejši zemljak ima vsak ob delalnikih ržen, ob nedeljah in praznikih pa pšeničen kruh, mesá pa, če prav ga ne mogó jesti sleherni dan, vendar imajo ribe trikrat na teden. Poleg tega ima vsak svojo priprego konj, kravo, les za kurjavo, pošteno streho in v sobi, kder biva, tla vložena z deskami, ne biva pri blagu, ali blago pri njem, tudi ga ne muči dim, kar se godí še marsikde v Evropi, ki je na takem višku razvpite omike!

Pred nedavnim časom je v tem guberniji bila še surova navada, kabala po imeni — ali beretija sè svobodo, pa vlada je zaterla to neusmiljenost. Ta ali ta imoviti kmet je delalca vdinjal na vse leto za 50 rubljev. Predno je leto minolo, plačal je revežu tistih 50 rubljev in 10 posodil jih. Drugo leto je delalec na posodo vzel 15 rubljev, tretje leto morda celó 30, napósled je moral zaman delati, kmet pa nij le njega, temuč ženo in otroke osušil si. Vsled tega so posamezni kmetje prilastovali si več družin, napósled pa so svojevoljno celó beretali z njimi.

Mestice Turuhansk se ponaša sè svojim živim semnjem po leti. V ta semenj vselej z vseh strani pride mnogo lovcev, kočevnikov in drugega najrazličnejše oblečenega naroda; zgrinjajo se v to mestice, da oddadé

svoj jasák*) (davek). Na prodaj prinesó drago kožuho-vino; pa beretija s kožami je navadno prav tiha in skrivna, zato ker so ti ljudje dosti dolžni carskej blagajnici in kupcem, torej bojé se beretijske očitosti.

Gubernij Jenizaj je tudi kaznilišče raznih pregnancev, katerih je blezu 24.000, med njimi do 3.800 žensk. Ko hitro kaznjenec pride v odločeno vas, precej ima delo, kajti vsak se mora živiti sam s svojimi rokami. Dosti potov se je užé pripetilo, da je kateri teh ljudij pobegnil v lesovje, kder je menil, da bode skrit in živel ob razbojništvu, ali pa, da se verne zopet domov, — a brezi vsakojakega prida je doslé bilo vse tako prizadetje, Sibirija je velika ječa, katera ima neštevilno zaprek, da nihče ne more prodreti iz nje, vsak ubežnik se jih prestraši in rajši zopet verne se v svoje pregnanstvo.

Poslednji čas nova naselišča ustanavljajo pregnancem.

Med neomikanimi národi tega gubernija se Tunguzi odlikujó vsled svojega gospodarstva in junaštva. Ko so bili Francozje Moskvo osvojili, Tunguzi pa zvedeli to stoperv čez dve leti kasneje, hotéli so se vzdigniti in v svojih kerpljah na pomoč priti mestu Moskvi.

Kmečki národ v Sibiriji je jako duhovit. Kaznjenci mu prav nič niso kvarni, temuč — pregnanci radi posnemljejo kmeta. Najočitejša lepa lastnost Sibircem je vljudnost. Ženstvo jako česté, o vseh shodih je ženska zmérom prva.

Običajev imajo mnogo prastarih, prinesli so jih sè seboj iz prvotne domovine, nekateri pa so jim posebni. Kaj radi dragonujó. Moški si izberó vsak svojo tovaršico in v kolobar sedejo, — po dva in dva — mladenič in dekle. Sredi njih stoji klop, pri klopi pa dekle, ki zvito ruto derži v roci. Dekle se oberne v enega izmed mladeničev in povpraša: „Ali je dragonec domá?“

„Domá.“

„Pelji svojega konja na stražo.“

Ogovorjeni ali vprašani tovaršico pripelje h klopi, katero mora dekle preskočiti; če se izpodtakne, vdari jo rutarica z robcem in mora na njé mesto stopiti, ta pa na njen prostor sede k mladeniču; če pa srečno skoči, poljubi jo tovariš nekoliko potov — in verne se z njim vred na stari prostor. A če se brani dekle, da neče skočiti črez klop, vsa dekleta shermé na dragonca in upijo vá-nj: „Zakaj boljše ne paseš svojega konja!“ — dragonec pa jo jame poljubljati in liže jo tako dolgo, dokler ne preskoči klopi.

Izreki gerških modrijanov.

(Iz gerškega poslovenil Anton Bezenšek.)

III. Kleobul.

Mera je najboljša.

Sovražnika tvojega ljudstva imej za osobnega sovražnika.

Služabnikov ne kaznuj, dokler so pijani, drugače bo videti, kakor bi bil sam pijan.

V sreči se ne povzdiguje, v nesreči se ne daj potlačiti.

Ljubi, kar je last bližnjega in ohranjuj, kakor bi bilo tvoje.

*) Jasák je ruska beseda in pomenja davek (koženino), ki ga kočevniki morajo dajati gosposki.

Kedar kdo gre iz hiše, preišči prej, kaj namerjava storiti; in kedar se poverne, spet, kaj je storil.

Kakor bi se v velikem in z zlatom napolnjenim čolnom ne hotel potopiti, tako se varuj, da se ti v velikej in leskečej palači nesreča ne pripeti.

IV. Periander.

Vaja premore vse.

V sreči bodi zmeren, v nesreči previden.

Ne kaznuj samo tistih, ki se pregrešijo, nego odvrčaj tudi tiste, ki se namerjavajo.

Kdor hoče varno vladati, mora biti z udanostjo, a ne z orožjem obdan.

Kakor rja železo, tako zgrize zavid dušo, ki se nje je polastil.

Boljše je zavidanemu, nego pomilovanemu biti.

Kaj je največega v najmanjšem? Vzvišen duh v človeškem telesu.

V. Pitak.

Poznaj ugodnost.

Nič preveč.

Kar namerjavaš storiti, ne povej poprej; drugače se ti bodo smejali, ako se ti ne posreči.

Varna je zemlja, nevarno morje.

Kar sam starišem storiš, to pričakuj tudi od svojih otrok.

Ne prepiraj se s stariši, ako tudi imaš prav.

Ne zapoveduj, dokler se nisi učil ubogati.

Polovica je več kot celota.

Služba pokaže moža.

Zmaguj brez prelivanja kervi.

Umni možje skušajo nezgodo odverniti, dokler se še ni pripetila, da se ne pripeti, značajni pa, storjeno na dobro obrniti.

Z lokom in pušicami oborožen je iti

Slabemu možu nasproti;

Kajti nič zvestega ni na jeziku mu ustih,

Če dvojna misel prebiva v srcu.

Med divjo zverino je najhujši tiran, med krotko prilizovalec.

Za telo je ogledalo ruda, za dušo vino.

Katero vladarstvo je najmočnejše? Ovo pisanega lesa (t. j. postave).

Smešnice.

* Popotnik prosi gostilničarjevo hčerko, naj mu vode prinese, da je bode vinu prilival. Punčika mu odgovori: „Tega ni treba, saj je moj oče nocoj dva škafa vode v sod vlil.“

* Neka mati pozabi pri mizi mesa dati otroku. Otrok čaka in čaka, potem pa prosi mater, naj bi mu solí dala. „Kaj pa hočeš s soljo?“ vpraša mati. „Da si osolim meso, ki mi ga boste dali.“

* Ubog razcapan berač vpraša bogatina, koliko vatlov sukna je treba Gospod Bogu za novo suknjo? Bogatin odverne, da tega ne more nobeden vedeti. Berač pa odgovori: „Njemu je za eno suknjo toliko vatlov treba, kolikor meni; saj je rekel: da kar kdo ubožčku stori, to Njemu stori.“

* Savojskega vojvoda Amadeja vpraša neki imeniten gospod, ali ima tudi kaj lovskih psov. Amadej mu pokaže s perstom mizo, pri kateri je vse polno ubozih sedelo, katerim je pobožni vojvoda vsaki dan kosilo dajal: „Glej, pravi on, to so moji lovski psi, s kterimi si hočem nebesa priloviti.“

Razne novice.

Duhovske spremembe v Kerški škofiji. Po odpovedi č. g. Hugo bar. Aichlburga, fajmoštra v Špitalu, je za dekanjskega svetovalca v spodnji Dravski dolini voljen č. g. Gabriel Leks, fajmošter v Lesah; v Belski dolini pa č. g. Bogomil Pacher, župnik v Kotičah. Č. g. Franc Stornik, dekan in fajmošter na Bistrici, stopi zaradi bolehnosti v pokoj. Č. g. Jože Kuhler, fajmošter na Pontablji, je dobil faro Radveče.

Premestjeni so č. gg. provizorji: Matevž Marković iz Krasnice v Št. Pavelj na Dravi; Jož. Jereb sen. od Kamnegorice v Javorje; na njegovo mesto Janez Suster od Kernskega grada v Kamnogorico in Jože Sternad iz Javorje za kaplana v Podklošter. Dosedanji kaplan č. g. Jože Jereb jun. gre za provizorja na Kremsko planino in č. g. kaplan Boštjan Wernig od Mostiča za provizorja v Kernski grad; v Št. Janž na Mostiču pa pride č. g. Valentin Šumah iz Lieseregg. Razpisani ste fari Lieseregg in Št. Rupert na Blatah do 10. decembra.

Volitve v državni zbor na Slovenskem, ki so se veršile pretečenega meseca, za nas niso izpadle posebno ugodno. Na Koroškem, kjer smo kandidirali gg. Einspielerja in Vigeleta, smo sicer z obema kandidatom propadli; pa visoko število glasov, ki sta jih naša kandidata v klub neugodnim okoliščinam prejela, pokazalo je vendar, da se koroški Slovenci, izvemši nekaterih sebičnežev, zavedajo svoje narodnosti. Gosp. Vigeletu je manjkalo samo 6 glasov, da ni zmagal in tudi prof. Einspieler se more z zadatno manjšino glasov ponašati.

Na Kranjskem v kmečkih občinah so izvoljeni: grof Hohenwart, dr. Razlag, grof Barbo in V. Pfeifer; na spodnjem Štajerskem: Herman in dr. Vošnjak. V mestnih volilnih okrajih pa narodna stranka ni zmagala nikjer. Vzrok tej žalostni prikazni nimamo iskati samo v uradniškem elementu, katerega so mesta polne, ampak v tem obziru je gotovo mnogo zakrivil hudi prepir naših političnih voditeljev. Pač mora vsakega domoljuba v serce boleti, ko gleda, kako se močje, ki bi imeli našo politiko mirno in plodno voditi, vsi razkačeni eden drugega strastno napadajo in z blatom omečujejo na veselje naših nasprotnikov. Zeleti bi bilo, da ta osebni prepir vsaj zdaj po žalostnej izkušnji potihne ter vsaka stranka svoja načela mirno in pošteno razvija.

Goriški Slovenci so izvolili gosp. Winklerja, teržaška okolica g. Nabergerja za državna poslance. Nas Slovence torej zastopa na Dunaji 8 poslancev.

Deržavni zbor pričel se je 4. t. m. Razun Čehov in Moravcev, katerih je 43, zasedli so vsi drugi poslanci svoje sedeže. Vsi ustavoverci vkup imajo, kakor so dunajski listi izračunili, 228 glasov na razpolaganje, cela federalistična stranka pa šteje okoli 80 nazočih glasov. Pa tako zvana ustavoverna stranka v več vprašanjih ne bode vkup glosovala, ker ona zapopade več podstrank ali frakcij, ki si bodo v več rečeh popolnoma nasproti. Tako razločimo stare ustaveke pod vodstvom Herbstovim, mladonemce z dr. Koppom na čelu, ustavoverno-konservativno stranko pod Kaiserfeldom in demokrate, katerih je seveda le samo 9 glasov.

Enako pa tudi federalistična stranka deli se v konservativne pravnarje in narodne liberalce. Iz tega se razvidi, da bode zasedanje sedanjega državnega zbora močno zanimivo in da bomo slišali marsikatero tehtno govore. Od strani federalistov se bo marsikatera resnica ustavovercem v obraz povedala. Najbolj se ustavoverci bojé grofa Hohenwarta, ker ga že poznajo kot izvrstnega govornika od časa njegovega ministrovanja.

Med prvimi obravnavami, kakor se da posneti iz prestolnega govora, ki ga je Njih Veličanstvo cesar prednašal 5. t. m., bode potolaženje dnarstvene krize, ki preti obertniji. Nekateri listi vejo celó povedati, da se bo pri pruski vladi več milijonov srebra izposodilo, kar bi za Avstrijo gotovo ne bilo posebno ugodno, ker s tem posojilom bi mi postali nekako odvisni od pruske vlade, kakor postane odvisen dolžnik od upnika.

Ker se deželni zbori že 26. t. m. sklicani, bodo menda seje državnega zbora zopet kmalo prenehale in se po novem letu enkrat zopet pričele.

Dunajska svetovna razstava se je 2. t. m. zapela z ogromnim deficitom; govori se o 12 milijonih. Ustavoverni listi, ki so jej o času njenega pričetka slavo peli in se z njo ponašali, sedaj seveda ne morejo prikriti svoje poparjenosti. Najbolj na škodo ste jej bile denarna kriza in kolerica, ki je veliko ljudi zadržala.

Kranjski deželni zbor dobi mesto Svetca in V. C. Zupana, ki sta se poslanstvu bila odpovedala, Pakiza in Lavrenčiča kot nova poslanca, oba kandidata narodne stranke.

Jedro katoliškega nauka se imenuje knjiga, ki jo je spisal in založil A. Einspieler in je ravnokar dotisnjena v tiskarnici družbe sv. Mohora. V lični obliki na 568 straneh obsega ves keršanski nauk v 70 keršanskih naukih in velja s poštnino vred 2 gld. Častita duhovščina ne more dobiti pripravniške knjige za popoldansko službo božjo, torej se jej živo priporoča.

„Slovenec“ tako je ime novemu slovenskemu političnemu časniku, ki od 14. oktobra naprej vsaki teden po trikrat v Ljubljani izhaja in se derži gesla „vse za vero, dom, cesarja.“ Cena mu je na mesec 80 kr., naročnino prejema „opravišstvo Slovencev v Blaznikovi tiskarni v Ljubljani.“

J. Godina-Verdelški v Terstu (Via Fernado pod št. 28) nam je dal te dni na znanje, da ima pri sebi še nekoliko odtisov svoje zadnje, za ljudstvo jako dobre in važne, in zato tudi sploh pohvaljene knjižice: „Izvirke premožnosti ali pravi pomoček za nje napravo in vstanovitev. Cena jej znese, po pošti poslani, za manj premožne samo 24 kr., za druge po 30 kr. Mi ne moremo si kaj, da bi je zopet našim Slovincem ne priporočili.

Razlagove pesmarice nekaj iztisov smo prejeli tudi v Celovec in se dobi pri g. Rosbacherju po 60 kr. Ker zapopade skoraj vse pesmi, ki se med Slovenci pojo in še mnogo število drugih narodnih pesmic, jo živo priporočimo vsem slovenskim pevcem in pevkam.

Ivan, kralj saksonski umerl je 29. okt. t. l. v 72. letu svoje starosti. On je bil edini izmed nemških vladarjev, ki je v avstrijski vojski proti Prusom l. 1866 se do zadnjega bojeval na strani avstrijske armade. Njegova dobra dela slovijo po celaj njegovej domovini.

Listnica.

Besednikova. Čt. gg. J. M. v Sel. Omenjenih pripomočkov imamo že več. Nasvetovali bi Vam „Spisje za slovensko mladino“, spisal A. Praprotnik, založil M. Gerber, bukvovez v Ljubljani in „Slovenska slovnica za pervaence“ od istega pisatelja v založbi R. Milica, tiskarja v Ljubljani. Vsaka teh knjig velja 30 kr. Reklamirano številko smo Vam poslali. — J. Št. v K. Lepa hvala! Nekaj porabimo prihodnjič. — Žalovič. Ne moremo porabiti. — Fr. Št. v Š. Jako všeč.

Še mnogo naročnikov nam je za tekoče leto naročnine na dolgu. Lepo prosimo, da se nam za stalna naročnina kmalo pošle, sicer bomo primorani take naročnike z listnico na njih dolg opomniti.

Družbe sv. Mohora. Vsem čast. gospodom, ki so v zadnjem času kot udje pristopili in želijo letošnje knjige prejeti, naznamo, da njih želji nikakor ni mogoče vstreci, ker so že vse letošnje knjige pošle.